

módszertani utmutató. Az önálló ismeretszerzés készségének fejlesztése olyan feladat vállalása a táboroknak, amelynek valamennyi foglalkozásnál kisebb vagy nagyobb mértékben jelen kell lennie, és természetesen a foglalkozásoknak a megfelelő könyves háttérrel, adandó alkalommal könyvtári háttérrel is rendelkezniük kell. Ennek ellenére az írásokban nem érezzük ezt az állandóan jelenlevő követelményt. Nem derül ki pontosan, hogy az utmutató kinek szánja a feladatokat, sőt azt sem tudjuk meg az egyes ismeretágak kapcsán, hogy milyen forrásanyagokat miként lehet felhasználni. Érthetetlennek tartjuk e mulasztást, mert az önálló ismeretszerzésre nevelés gyakorlati kimunkálásának a többéves könyvtári és részben pedagógiai tapasztalatai s a tárgykör egyre számottevőbb módszertani irodalma ehhez kellő alapokat szolgáltathatott volna.

S bár nem elsőrendű célja a tanulmánykötetnek, mégis hiányolunk egy olyan kitekintést, amely az olvasótábori tapasztalatok kamatoztatása céljából hasznos ötleteket adhatott volna a 18 éven aluliak nyári táborozásának (mindenekelőtt a napközis táboroknak) a tartalmasabb megszervezéséhez.

Sajnálatos módon azzal is kevésbé foglalkozik a kötet, hogy az olvasótáborokat megjáró gyerekeknek a táborokban szerzett ismereteit az iskolai oktatásban és művelődési formákban miként lehet visszacsatolni, kamatoztatni, a már kialakult kapcsolatokat tovább gondozni. Érdemes lenne a kérdéssel kapcsolatban a megyeszerte (Hajdu, Pest m. stb.) kialakult hasznos megoldásokat számba venni és az újabb kapcsolatteremtés lehetőségein gondolkodni... hiszen az olvasótábor csupán egyike a gyermekek - egyelőre csak kisebb körét érintő - közművelődés-pedagógiai hatásoknak, s ez a forma is csak úgy érheti el optimális hatásfokát, ha az ifjúság művelődési rendszerén belül is látjuk a helyét és a rokonterületekkel kialakítható összefüggéseit.

DÁN Krisztina

A finnugor népek irodalmának bibliográfiája (Szerk.: Jávori Jenő) Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Bp. 1975. 631 p.

Amikor a bukaresti Irodalmi Kiadónál 1966-ban megjelent Domokos Sámuel kitűnő munkája, A román irodalom magyar bibliográfiája, Belia György a következőt írta recenziójában (Könyvtáros 1966/12.): "Domokos Sándor könyve tehát uttörő jellegű, s jó volna, ha példáját követnék mások is, és csakhamar elkészülnének szerb-horvát, csehszlovák, stb. vonatkozásban is ilyen jellegű művek."

A remélt "csakhamar" ez esetben tiz esztendő jelentett, mert bár közben jelent meg a szomszédos országok irodalmából egy-egy korszakot áttekintő magyar bibliográfia, összefoglaló, a Domokos Sámueléhez hasonlóan teljességre törekvő munka csak ez a mostani, amely lényegében méltó tisztelgésnént, a FSZEK és Jávori Jenő jóvoltából jelent meg a hazánkban megrendezett Finnugor Kongresszusra.

A tárgykör minden korábbi vállalkozását fölülmulja ez a mostani méreteiben és mélységében egyaránt: a Kozocsa-Radó félért (A szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája) azzal, hogy finnugor anyagát teljessé teszi a tetemes finn anyaggal, Domokos Péterét pedig úgy, hogy a finn anyagban is teljességre törekszik, sőt azt analitikusan is feldolgozza. A szerkesztő érdeklődésének széles körére s egyben teljesség-igényére is mutat, hogy még a vidéki napilapok egy részét is fölhasználta. Ennek a következménye lehet, hogy a címmel ellentétben még a szamojé-dokat is "finnugorosítja" a könyv. (Teljességét persze - mint minden bibliográfiáét - bizonyos fokig relativnak kell fölfognunk, noha épp Jávor Jenő e munkája kapcsán van szükség a legkevésbé e "mentőkörülmény" hangoztatására. Néhány apróbb hiánya abból is következhet, hogy bizonyos részekben másodlagos bibliográfiával van dolgunk. Így pl. Domokos Péter némileg szelektált anyagának egyszerű átvétele eredményezhette azt, hogy a kolozsvári Utunk néhány számának finn versanyaga vagy a Napjaink 1967. aug. 1-i számának Hid-rovata - amelyben többek közt az egyetlen hazai reagálás található Waltari Mikael c. regényére - elkerülte a szerkesztő figyelmét. Ugyancsak belekerülhetett volna még Jávorszky Béla Távolság futó utak c. fordításkötetének 3., bővített kiadása is, amely nem jelentéktelen mennyiségű új verset tartalmaz - s megjelenése is megelőzte a gyűjtés lezárásának időpontját.)

A bibliográfia szerkezeti fölépítése logikus, könnyen érthető. Az egyes népeken belül is az általánostól az egyes felé halad: az irodalommal kapcsolatos kulturtörténeti és elméleti művektől az irodalomig s azon belül az egyes szerzőkig, ill. azok műveiig, majd az ezekről irt kritikákig. Egy hiányérzetünk van: szerencsésebb lett volna, ha nemcsak a kötetek, hanem az egyes művek eredeti címét is feltüntetik a bibliográfiában. Vagyis e tekintetben érdemes lett volna követni a Kozocsa-Radó gyakorlatát: a műcímek egy részét onnan átvehették volna, a finn műcímek feltárását pedig több újabb megjelent antológia könnyíthette volna meg valamennyire. Így is nagy munka lenne persze ez, de egy igényes bibliográfiától nem túlzás megkívánni az ilyen mértékű pontosságot is. Meg vagyok győződve róla, hogy a szerkesztő szándéka is ez volt, csak - időigényes munka lévén - végül elmaradt, hogy a könyv a kongresszus idejére elkészüljön. Így - bármennyire rokonszenves a tisztelgés szándéka és gyakorlata könyvkiadásunkban, többek között épp a finnugor irodalmakat illetően - én mégis szívesebben látnám a rendszeresebb és tervszerűbb odafigyelést és reagálást, azt, hogy ne kelljen ürügyet keresni egy-egy fontos mű megjelentetésére, s juthasson idő az elmélyült munkára is.

Mert ugyancsak a sietség kényszerével magyarázható, hogy a bibliográfiában szereplő finn írók közül 37-nek, az észtek közül hétnek, valamint még három egyéb nemzetiségű szerzőnek hiányosak, ill. hiányoznak a személyi (születési, halálzási) időadatai. A nagy utánjárást igénylő páratlan esetet kivéve néhány egészen könnyen földeríthető (vagy ismert) adat is hiányzik: Daniel Katzé, akinek 1972-ben magyarul is megjelent könyve borítólapjáról kideríthető születési éve. Aztán napilapjaink is hirt adtak a múlt év decemberében Sylvi Kekkonen haláláról, három éve pedig a magyarbarát Martti Santavuoriéról, s ugyancsak közismert lehet Képes Géza jóvoltából a népi versmondó Larin Paraske életútja. Az sem való-

szinü, hogy a négy - a felszabadulás óta megjelent - észt mű szerzőjéről a fordítók vagy a kiadók ne tudtak volna adatot szolgáltatni.

E hiányokat nem a kákán is csomót keresve említettem meg, hanem mert tiszteltem a vállalkozás nagyságát, igényességét, s szeretném a lehető legteljesebbnek látni. Körültekintően megszerkesztett névmutatóját (amelyben az oldalszám aláhúzásával ügyesen kiemelik az eredeti művek szerzőit) külön dicséret illeti. (A feldolgozott vegyes antológiák, gyűjtemények jegyzékét dicsérve viszont azt kell mondanunk, hogy mellettük szívesen látnánk még a felhasznált folyóiratok, hirlapok címjegyzékét is, ami jelentősen növelné a bibliográfia információs értékét.)

Van persze a kiadványnak egy óriási információs értéke nem könyvtárosi-kutatói, hanem kiadói, irodalompolitikai szempontból is. Fölmérhető a segítségével, mennyire ismerjük (ismerhetjük) az egyes rokonnépek irodalmát, hol vannak fehér foltok, adósságok. Nos: a kötet mindenekelőtt azt mutatja meg, hogy - ha néhol eléggé személyhez kötöten, egy-két személy buzgalmából következően is - viszonylag gazdag anyagmennyiség gyűlt össze az elmúlt mintegy két évszázad során. A gazdagabb, magyarul is jobban hozzáférhető anyag már e bibliográfia adatai szerint is a népköltészeti, s a mennyiségi és minőségi hiányok inkább a közelmúlt és a jelen irodalma esetében látszanak. Az pl., hogy mindeddig egyetlen finn és észt költőt nem találtunk alkalmasnak arra, hogy önálló válogatott kötetüket kiadjuk magyarul. (Érdemes lenne számba venni, hány európai nép van rajtuk kívül, amelynek költőivel ilyen mostohán bántunk.) Sajnálatos, hogy a világhírű Vainö Linna még mindig csak egy művével szerepelhet e bibliográfiában, amikor a nála kisebb súlyú Mika Waltari - detektivregényeit és verseit nem számítva - kilenccel szerepel. Hogy a Szovjetunióban élő kis finnugor népek egy részének mai irodalmából nagyon kevéske látszik. Hogy sem finn, sem észt irodalomtörténeti áttekintés nem olvasható magyarul.

Az említett kongresszusra azóta persze törlesztődött a hiányok egy része. A Hadmenet, nászmenet és a Medveének c. kötetek a népköltészeti anyagot tették még teljesebbé, az utóbbi ezenkívül növelte a bepillantási lehetőséget a keleti finnugor népek mai irodalmába is. A XX. századi észt lírát pedig az Észt költők antológiája mutatja be kitűnően, gazdagon.

Mindez pedig azt is jelenti, hogy máris újabb anyag vár bibliográfiai feldolgozásra, és ez - reméljük, e bőség után nem következnek "szükségesnek látszana e bibliográfia kurrenszé tétele, amit az összegyűlt anyagtól függően 2-3 évenként megjelenő füzetek formájában lehetne kiadni. Az első füzetben érdemes lenne a mostani kötet hiányainak pótlását is közölni, mielőtt ezek az adatok egyszer s mindenkorra elvesznek szem elől.

A folytonosságban egyelőre csak erősen bizakodunk, és buzdítjuk rá a Szabó Ervin Könyvtárt és Jávari Jenőt - magáért a gazdag, nagyszabású és hiánypótló kiadványért viszont most mondunk köszönetet mind az intézménynek, mind a szerkesztőnek és munkatársainak. Köszönjük, hogy ezzel a sok területen használható, irodalompolitikai szempontból is jelentős könyvészeti munkával gazdagították kulturális életünket. Befejezésül - Belia György szavait kölcsönvéve - még azt mondhatjuk: "jó volna, ha példáját követnék mások is, és csakhamar elkészülnének szerb-horvát, csehszlovák, stb. vonatkozásban is ilyen jellegű művek."